

het Arabisch letterschrift eigen hadden gemaakt.⁵⁸ Onder degenen die vertrokken, bevond zich een aantal karakteristieke figuren. Ik noem de flamboyante leerling van Hofstede de Groot, W.R. baron van Hoëvell, die uit roeping naar de Oost toog. In het spoor van zijn leermeester betoonde hij zich te Batavia in vele opzichten actief, ook ten gunste van de inheemse bevolking. Na een hoogoplopend conflict met de Indische regering in de roerige meimaand van 1848 vertrok hij naar patria om daar rehabilitatie te zoeken. Daar kwam Van Hoëvell tot het inzicht, dat hij beter als politicus de Indische zaak zou kunnen dienen. Hij aanvaardde in 1849 een zetel in de Tweede Kamer en zou tot zijn vertrek in 1862 als liberaal Kamerlid het koloniale beleid der regering kritisch volgen en zo één der grondleggers van de z.g. ethische politiek worden.⁵⁹ Een andere opvallende Indiëganger was F.C. van der Meer van Kuffeler, de man die (mede) model stond voor Flanor in Klikspaans *Studententypen*, maar op de vaderlandse kansels blijkbaar minder voldeed dan in Leidse kroegen en op dito kasten. Na zijn proponenten in juli 1838 zag hij met lede ogen aan dat studiegenoten als J. Hasebroek en Nic. Beets als jonge pastoriebewoners hun eerste lauweren oogstten. Zelf woonde hij, zoals velen die op een beroep wachtten, bij zijn ouders in; hij werkte daar aan een lijvige studie over Franciscus Xaverius, 'bijgenaamd apostel van Indië'. Het werk, dat begin 1842 verscheen, droeg hij op aan de Commissie voor de zaken der Protestantsche kerken in Nederlandsch Oosten West-Indië (kortweg de Haagse, ook wel: Indische commissie). Deze strategie sorteerde effect: op 24 oktober 1842 kwam een benoeming voor de Oost af. Vijf weken later werd Van Kuffeler, zoals te doen gebruikelijk, door één der leden van genoemde commissie in de hofstad als predikant bevestigd, en kon hij, getrouwd en wel, vertrekken.⁶⁰ Opmerkelijk is dat er zich onder de Indiëgangers slechts één bevond die daarmee in het spoor van zijn vader trad: J.K. Kam, een op Amboina geboren zoon van de bekende 'apostel der Molukken' Joseph Kam.⁶¹ Ook twee andere kandidaten die naar de tropen togen, hadden daar het licht aanschouwd: de al genoemde F.J.J. Prins en verder P.F.W. Briët, een zoon van de militaire apotheker te Batavia.⁶²

Predikant in Zuid-Afrika

Vergeleken bij het aantal kandidaten dat in Nederlands-Indië werd benoemd, stelde de benoeming in 1839 van J.D. Palm voor de nog op Ceylon wonende Nederlanders, en die van P. van der Meulen in 1859, voor het destijds nog tot Nederland behorende St. George d'Elmina, weinig voor.⁶³ De enige met Indië vergelijkbare afzetmarkt lag in de voormalige Kaapkolonie. Het merendeel der kandidaten dat in deze periode naar de Kaap vertrok was echter

Anno 1868 telde alleen al de Oostfriese Hervormde Kerk 87 predikantsplaatsen; *Stemmen voor waarheid en vrede* (SWV) 1868, 621.

⁵⁸ B. Sanders werd predikant in Selligen; M. Herborg werd hulpprediker te Ballum c.a. E.H. Sikkes werkte in Beerta (1845-1886); H.M. Hoogklimmer diende in Weerselo en in Nieuwleusen (72-79); O. Schultz in Sleen (40-52).

⁵⁹ M. Spruijt (13-93; 38). Zie voor 'koninklijke collatie': dit artikel pag. 47. In de Emdense vacature kwam in 1843 de Oostfries U.H.J.N. Pleines, die niet alleen te Groningen, maar ook in Göttingen had gestudeerd. De laatste Nederlander die in Oost-Friesland kwam, was wellicht Chr.J. Trip (08-83; 32), een student van Utrecht, die eerst in Ballum had gestaan alvorens hij in 1838 predikant (later zelfs superintendent) te Leer werd; *NNBW* x; *NedP* 49 (1963).

⁶⁰ Het betrof hier resp. H. Gehle (06-80; 30), die 38 jaar in Londen arbeidde, A.J. Verweijde (05-80; <30), die 40 jaar in Smyrna werkte, en W.L. Welter (16-00; 41), die van 1842 tot aan zijn emeritaat in 1867 in St. Petersburg zou staan.

⁶¹ Zwitserland: P.H.E. Schusler (12/13-..; 37), C.G. Chavannes (32-09; 55); Frankrijk: B. Croll (08/09-..; 34), P. Mounier (30?-..; 56); België: J.A. Stoop (13-91; 38), L.H.W. Köster Henke (19-64; 43), E.R.J. Stockfeld